

บทความวิชาการ (ภาษาไทย) : ACADEMIC ARTICLE (THAI)

การวิจัยแบบผสม: การนำการออกแบบการวิจัยแบบผสมเจ็ดรูปแบบสู่การปฏิบัติ
MIXED METHODS RESEARCH (MMR): CHOOSING AMONG SEVEN MMR DESIGNS

จำเนียร จวงตระกูล

JAMNEAN JOUNGTRAKUL

มหาวิทยาลัยฟาร์อีสต์

FAR EAST UNIVERSITY

สาธารณรัฐเกาหลี

SOUTH KOREA

กาญจนวนลัย นนทแก้ว แฟร์รี่

KANVALAI NONTAKAEW FERRY

มหาวิทยาลัยบูรพา

BURAPHA UNIVERSITY

จังหวัดชลบุรี, ประเทศไทย

CHONBURI PROVINCE, THAILAND

รับบทความ : 23 ธันวาคม 2562/ปรับแก้ไข : 16 มกราคม 2563/ตอบรับบทความ : 22 มกราคม 2563

Received : 23 December 2019/Revised : 16 January 2020/Accepted : 22 January 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมมีพัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันมีผู้นิยมใช้การวิจัยแบบผสมอย่างกว้างขวาง มีการใช้วิธีการออกแบบการวิจัยอย่างหลากหลายรูปแบบและมีความสลับซับซ้อนแตกต่างกันออกไป ในปัจจุบันนี้ การออกแบบการวิจัยแบบผสมพอจะสรุปได้ว่าสามารถแบ่งออกได้เป็นเจ็ดแบบโดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลัก (Core mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสามแบบ กับกลุ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่มีความซับซ้อน (Complex mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสี่แบบ การออกแบบการวิจัยแบบผสมกลุ่มแรกประกอบด้วย แบบทำไปเพื่อบรรจบกัน (The convergent design) แบบทำตามลำดับเพื่ออธิบาย (The explanatory sequential design) และแบบทำตามลำดับเพื่อสำรวจ (The exploratory sequential design) ส่วนกลุ่มที่สองแบ่งออกได้เป็นสี่แบบประกอบด้วย แบบการทดลองหรือการสอดแทรก (The mixed methods experimental [Intervention] design) แบบกรณีศึกษา (The mixed methods case study design) แบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) และแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอ การออกแบบการวิจัยแบบผสมทั้งเจ็ดแบบในภาพรวมเพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยสามารถใช้ประกอบการพิจารณา เลือกรูปแบบการวิจัยแบบผสมที่เหมาะสมกับโครงการวิจัยแต่ละโครงการต่อไป

คำสำคัญ : การวิจัยแบบผสม, การออกแบบการวิจัย, การวิจัยแบบผสมแบบทำไปเพื่อปรับจูนกัน, การวิจัยแบบผสมแบบทำตามลำดับเพื่ออธิบาย, การวิจัยแบบผสมแบบทำตามลำดับเพื่อสำรวจ, การวิจัยแบบผสมแบบการทดลองหรือการสอดแทรก, การวิจัยแบบผสมแบบกรณีศึกษา, การวิจัยแบบผสมแบบมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมในสังคม, การวิจัยแบบผสมแบบการประเมินผล

ABSTRACT

Mixed Methods Research (MMR) has been evolving continuously for a long time and being used widely in various disciplines. Several research designs are being employed with different level of complexity. At present, the MMR designs may be classified into seven forms and could be separated into two major groups. The first group is Core Mixed Methods Designs, comprises three different designs: Convergent Design, Explanatory Sequential Design, and Exploratory Sequential Design. The second group is Complex Mixed Methods Designs, comprises four different designs: Mixed Methods Experimental (Intervention) Design, Mixed Methods Case Study Design, Mixed Methods Participatory-Social Justice Design, and Mixed Methods Evaluation Design. Several benefits should be derived from the application of these new MMR designs especially the Mixed Methods Participatory-Social Justice Design and Mixed Methods Evaluation Design. One of the most important problems of project management is the lack of project evaluation. Applying the Mixed Methods Evaluation Design by Thai academic society could help improving the success of project management. At the same time as Thailand is among several countries that are facing inequality problems. The application of Mixed Methods Participatory-Social Justice Design could help reducing inequality in several dimensions in Thai Society. This paper aims to present the concept and process of the seven MMR designs in general so that researchers could use as a basis for consideration in choosing appropriate MMR designs to be employed in their research project.

Keywords : Research design, Mixed methods research, Complex mixed methods designs, The convergent design, The explanatory sequential design, The exploratory sequential design, The mixed methods experimental design, The mixed methods case study design, The mixed methods participatory-social justice design, The mixed methods evaluation design

บทนำ

การวิจัยแบบผสมได้รับความนิยมมากขึ้นโดยสมาชิกของชุมชนวิจัยและได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานวิจัยมากขึ้น การวิจัยแบบผสมเป็นการที่นักวิจัยหรือทีมงานวิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยสองแบบคือการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณในหัวข้อวิจัยเดียวกันในโครงการวิจัยเดียวกัน โดยดำเนินการภายใต้กระบวนทัศน์การวิจัยแบบปฏิบัตินิยม (Pragmatic paradigm) คือมุ่งเน้นสู่การปฏิบัติจริง ส่วนยุทธศาสตร์การวิจัยนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การทำการวิจัยแบบหนึ่งให้แล้วเสร็จก่อนแล้วนำเอาผลการวิจัยที่ได้มาทำการวิจัยต่อโดยใช้การวิจัยอีกแบบหนึ่ง เช่น ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพก่อนแล้วนำผลมาทดสอบโดยการวิจัยเชิงปริมาณหรือดำเนินการวิจัยทั้งสองแบบคือทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณไปพร้อมกันหรือควบคู่กันไปเสร็จแล้วนำผลของการวิจัยทั้งสองแบบที่ได้มาเปรียบเทียบกัน เป็นต้น

การวิจัยแบบผสมเป็นรูปแบบการวิจัยที่มีความเป็นพลวัตสูงสูงจะเห็นได้จากการที่มีการพัฒนา หรือปรับปรุง กระบวนการ และวิธีการดำเนินการวิจัยอันก่อให้เกิดยุทธศาสตร์การวิจัยแบบใหม่ออกมาใช้งานอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2009 ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนั้นแบ่งเป็นหกแบบประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบทำตามลำดับเพื่ออธิบายผล (Sequential explanatory strategy) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบทำตามลำดับเพื่อสำรวจผล (Sequential exploratory strategy) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบทำตามลำดับเพื่อแปลงโฉม (Sequential transformative strategy) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบทำคู่ขนานเพื่อเปรียบเทียบผล (Concurrent triangulation strategy) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบทำคู่ขนานแบบซ้อนกัน (Concurrent nested strategy) และยุทธศาสตร์การวิจัยแบบทำคู่ขนานเพื่อแปลงโฉม (Concurrent transformative strategy) (Creswell, 2009, pp. 209-210) และต่อมาในปี 2018 ได้ปรับปรุงยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลัก (Core mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสามแบบ คือแบบทำไปเพื่อบรรจบกัน (The convergent design) แบบทำตามลำดับเพื่ออธิบาย (The explanatory sequential design) และแบบทำตามลำดับเพื่อสำรวจ (The exploratory sequential design) (Creswell & Plano Clark, 2018, p. 66) กับกลุ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่มีความซับซ้อน (Complex mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสี่แบบประกอบด้วย แบบการทดลองหรือการสอดแทรก (The mixed methods experimental [Intervention] design) แบบกรณีศึกษา (The mixed methods case study design) แบบมีส่วนร่วมและความ เป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) และแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) (Creswell & Plano Clark, 2018, p. 105) จึงทำให้คณะผู้เขียน มีความสนใจที่จะศึกษายุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมทั้งเจ็ดแบบในภาพรวม โดยสาระสำคัญของบทความนี้ จะประกอบด้วย ลักษณะสำคัญของการวิจัยแบบผสม พัฒนาการร่วมสมัยของการวิจัยแบบผสม ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมเจ็ดแบบ ข้อควรคำนึงในการใช้การวิจัยแบบผสม สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

พัฒนาการร่วมสมัยของการวิจัยแบบผสม

การวิจัยแบบผสมเป็นการวิจัยที่นักวิจัยคนหนึ่งหรือทีมงานวิจัยดำเนินการวิจัยเรื่องหนึ่งโดยใช้วิธีการวิจัย ทั้งสองอย่างคือ ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณในโครงการวิจัยเดียวกันเพื่อวัตถุประสงค์ทั้งเชิงกว้าง และเชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจหรือเพื่อยืนยันในเรื่องที่ทำการวิจัย (Johnson, Onwuegbuzie, & Turner, 2007, p. 123) ทั้งนี้การวิจัยแบบผสมมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ยุคแรกที่ถือว่าเป็นยุคเริ่มต้นหรือการก่อตัว (Formative period) อยู่ในระหว่างปี 1950-1980 (Creswell & Plano Clark, 2007, p. 13) ส่วนยุคที่สองเป็นยุค การโต้เถียงเรื่องกระบวนทัศน์ (Paradigm debate period) อยู่ในระหว่างปี 1970-1980 (Creswell & Plano Clark, 2007, p. 15) หรือที่เรียกกันว่าเป็นยุคสงครามกระบวนทัศน์ (Paradigm wars) (Given, 2017, online; Cameron, 2019, online) สำหรับยุคที่สามเป็นยุคการพัฒนากระบวนทัศน์ (Procedural developments) เริ่มต้นในปี 1980 เป็นต้นมา (Creswell & Plano Clark, 2007, p. 15) ต่อมาได้นำเสนอพัฒนาการที่ผ่านมา ในช่วงปี 2003-2018 เป็นต้นมา (Creswell & Plano Clark, 2018, p. 59) ซึ่งนักวิชาการทั้งสองท่านนี้มีส่วนร่วมอยู่ด้วย ในที่นี้จะเรียกว่าเป็นพัฒนาการร่วมสมัย (Contemporary) ทั้งนี้สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาการร่วมสมัยของการวิจัยแบบผสม

พัฒนาการในปี 2003 (Creswell, Plano Clark, Gutmann, and Hanson)	พัฒนาการในปี 2007 (Creswell and Plano Clark)	พัฒนาการในปี 2011 (Creswell and Plano Clark)	พัฒนาการในปี 2018 (Creswell and Plano Clark)
แบบตามลำดับอธิบายผล (Sequential explanatory)	แบบการอธิบายผล (Explanatory design)	แบบตามลำดับอธิบายผล (Explanatory sequential design)	แบบตามลำดับอธิบายผล (Explanatory sequential design)
แบบตามลำดับสำรวจผล (Sequential exploratory)	แบบการสำรวจผล (Exploratory design)	แบบตามลำดับสำรวจผล (Exploratory sequential design)	แบบตามลำดับสำรวจผล (Exploratory sequential design)
แบบตามลำดับแปลงโฉม (Sequential transformative)	-	แบบแปลงโฉม (Transformative design)	-
แบบคู่ขนานเปรียบเทียบผล (Concurrent triangulation)	แบบการเปรียบเทียบผล (Triangulation design)	แบบคู่ขนานบรรจบกัน (Convergent parallel design)	แบบบรรจบกัน (Convergent design)
แบบคู่ขนานซ้อนกัน (Concurrent nested)	แบบซ้อนกัน (Embedded design)	แบบซ้อนกัน (Embedded design)	-
แบบคู่ขนานแปลงโฉม (Concurrent transformative)	-	แบบแปลงโฉม (Transformative design)	-
-	-	แบบหลายขั้นตอน (Multiphase design)	-

ที่มา : ดัดแปลงและแปลสรุปจาก Creswell and Plano Clark, 2018, p. 59.

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางความคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยของนักวิชาการสองท่านนี้รวมทั้งงานที่ทำกับท่านอื่นอีกสองท่าน (Creswell et al., 2003, unpagued) จะมีการปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป และในบางครั้งดูเหมือนจะมีการเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนชื่อของการออกแบบหรือชื่อของยุทธศาสตร์ในภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้ว คณะผู้เขียนเห็นว่าการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่มีการแบ่งเป็นหกแบบในปี 2003 (Creswell et al., 2003, pp. 225-226) ต่อมาในปี 2009 นั้น Creswell (2009, pp. 209-210) ได้นำมาอธิบายเพิ่มเติมอีก และในปี 2012 นั้น Terrell (2012, pp. 261-272) ได้นำมาแยกอธิบายทีละแบบนั้นมีความชัดเจนมากและเห็นว่าเป็นแนวทางที่นักวิจัยสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในบางรูปแบบที่ยังมีผู้ใช้ไม่มากนักก็ตาม เช่น ในกรณีของการออกแบบตามลำดับแปลงโฉม (Sequential transformative) (Terrell, 2012, p. 266) และ แบบคู่ขนานซ้อนกัน (Concurrent nested) (Terrell, 2012, p. 20) เป็นต้น แต่ก็สามารถถือได้ว่าเป็นโอกาสที่นักวิจัยจะได้ทำการพัฒนาต่อยอดให้เกิดผลงานด้านนั้น ๆ เพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้คณะผู้เขียนได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นภาษาไทยแล้ว ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนของกระบวนการตีพิมพ์ของวารสารฐาน TCI ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพัฒนาการของงานเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมล่าสุดของทั้งสองท่านในปี 2018 คือ Creswell and Plano Clark (2018, unpagued) แล้วจะเห็นว่ามีการพัฒนาที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นคือมีการจัดแบ่งกลุ่มของการออกแบบการวิจัยแบบผสมเป็นสองกลุ่มคือ

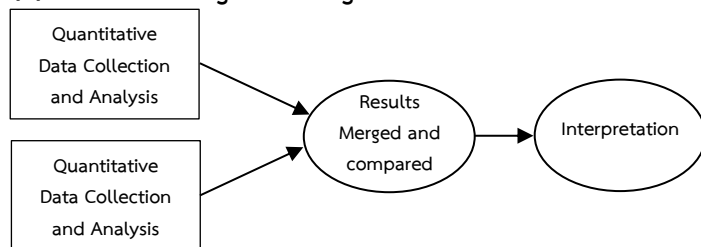
กลุ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลัก (Core mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสามแบบ คือ แบบตามลำดับอธิบายผล (The explanatory sequential design) แบบตามลำดับสำรวจผล (The exploratory sequential design) และแบบบรรจบกัน (The convergent design) ดังที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 1 ข้างต้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งไม่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1 ข้างต้นคือ การออกแบบการวิจัยแบบผสมที่มีความซับซ้อน (Complex mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสี่แบบประกอบด้วย แบบการทดลองหรือการสอดแทรก (The mixed methods experimental [Intervention] design) แบบกรณีศึกษา (The mixed methods case study design) แบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) และแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) ทั้งนี้การออกแบบการวิจัยแบบผสมในกลุ่มที่สองนี้เป็นพัฒนาการที่น่าสนใจ สามารถช่วยให้นักวิจัยมีแนวทางในการที่จะนำการวิจัยแบบผสมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นในลำดับต่อไปจะได้นำเสนอการออกแบบการวิจัยแบบผสมทั้งเจ็ดแบบ (Creswell & Plano Clark, 2018, unpagged) โดยสังเขปต่อไป

ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมเจ็ดแบบ

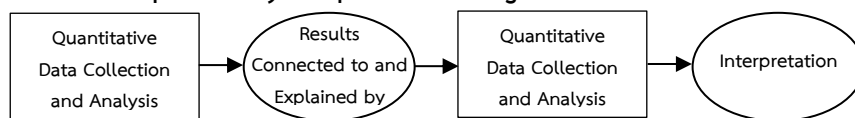
ดังได้นำเสนอข้างต้น Creswell and Plano Clark (2018, unpagged) ได้นำเสนอการแบ่งยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมตามการออกแบบการวิจัยโดยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ การออกแบบที่เป็นแกนหลัก (Core mixed methods designs) กับ การออกแบบที่ซับซ้อน (Complex mixed methods designs) ซึ่งจะได้นำเสนอโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. การออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลัก (Core mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสามแบบคือ แบบตามลำดับอธิบายผล (The explanatory sequential design) แบบตามลำดับสำรวจผล (The exploratory sequential design) และแบบบรรจบกัน (The convergent design) ดังแสดงในภาพที่ 1

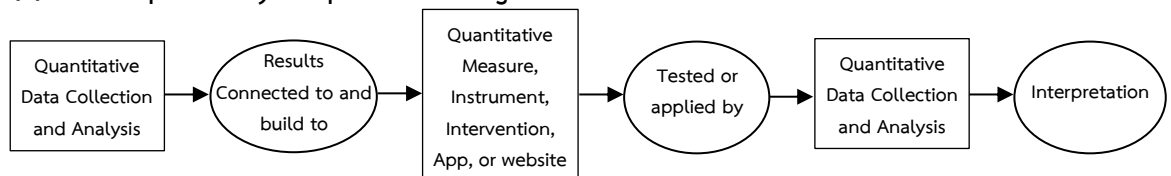
(a) The Convergent Design

(b) The Explanatory Sequential Design

(c) The Exploratory Sequential Design

ภาพที่ 1 การออกแบบที่เป็นแกนหลัก

ที่มา : Creswell & Plano Clark, 2018, p. 66.

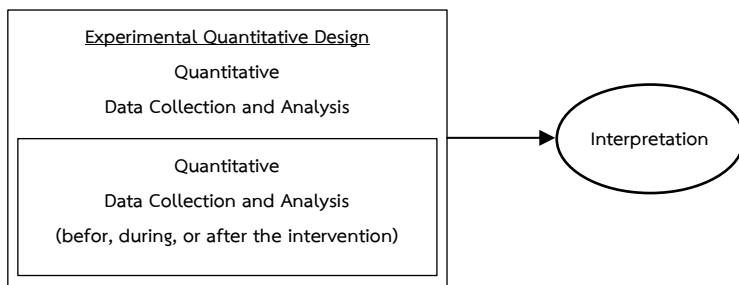
จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าการออกแบบที่เป็นแกนหลัก แบบที่หนึ่งคือ แบบบรรจบกัน (The convergent design) เป็นการทำงานวิจัยสองแบบไปพร้อมกันแล้วไปบรรจบกัน คือทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วนำเอาผลของการวิจัยทั้งสองแบบมาผสมและเปรียบเทียบกัน แล้วทำการตีความหมาย

แบบที่สองคือ แบบตามลำดับอธิบายผล (The explanatory sequential design) เป็นการทำงานวิจัยเชิงปริมาณก่อนคือการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณจนเสร็จสิ้นแล้วจึงนำไปเชื่อมต่อและอธิบายโดยการวิจัยเชิงคุณภาพคือทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วทำการตีความหมาย

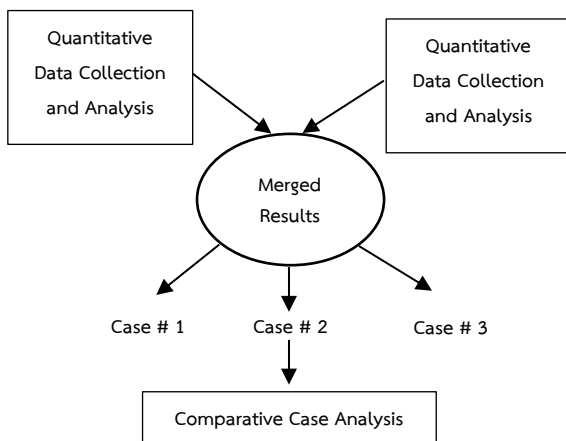
แบบที่สามคือ แบบตามลำดับสำรวจผล (The exploratory sequential design) เป็นการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพก่อนคือการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจนเสร็จสิ้นแล้วจึงนำไปเชื่อมต่อกับการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทำการวัดเชิงปริมาณ โดยการสร้างเครื่องมือวัด การใช้เครื่องมือสอดแทรก การใช้แอปพลิเคชันหรือ เว็บไซต์ เพื่อทำการทดสอบหรือดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณแล้วทำการตีความหมาย

2. การออกแบบการวิจัยแบบผสมที่มีความซับซ้อน (Complex mixed methods designs) แบ่งออกได้เป็นสี่แบบประกอบด้วย แบบการทดลองหรือการสอดแทรก (The mixed methods experimental [Intervention] design) แบบกรณีศึกษา (The mixed methods case study design) แบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) และแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) ดังแสดงในภาพที่ 2

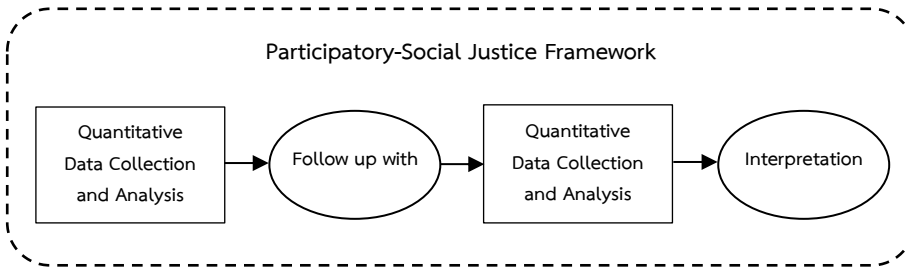
(a) The Mixed Methods Experimental (In tervention) Design

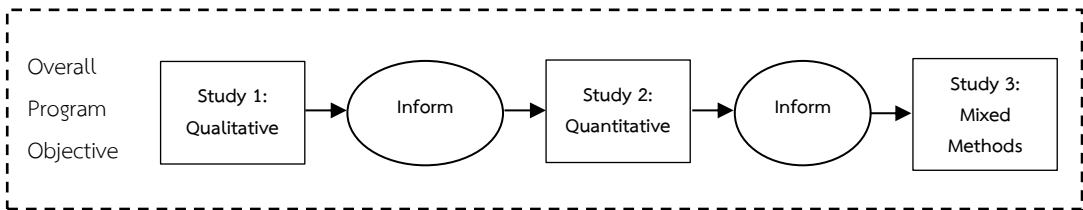
(b) The Mixed Methods Case Study Design

(c) The Mixed Methods Participatory-Social Justice Design

(d) The Mixed Methods Program Evaluation Design

ภาพที่ 2 การออกแบบที่ซับซ้อน

ที่มา : Creswell & Plano Clark, 2018, p. 105.

จากภาพที่ 2 จะเห็นว่าการออกแบบที่ซับซ้อน แบบที่หนึ่งคือ การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบทดลองหรือการสอดแทรก (The mixed methods experimental [Intervention] design) เป็นการทำการวิจัยเชิงปริมาณแบบทดลองโดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในภาพใหญ่โดยเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาโดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพก่อน ระหว่างหรือภายหลังการทดลองแล้วจึงทำการตีความหมาย

แบบที่สองคือ การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบกรณีศึกษา (The mixed methods case study design) เป็นการทำการวิจัย ที่ใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลักแบบใดแบบหนึ่ง (แบบทำไปบรรจบกันแบบทำตามลำดับอธิบาย หรือแบบทำตามลำดับสำรวจ) ภายในกรอบการดำเนินงานของวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษาแบบกรณีเดียวหรือหลายกรณี การออกแบบตามแนวทางนี้แสดงให้เห็นถึงการนำเอาการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลักมาอยู่ในระเบียบวิธีการวิจัยอีกวิธีหนึ่งคือกรณีศึกษา การเก็บข้อมูลทำได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในการออกแบบการวิจัยแบบนี้ และผลผลิตขั้นสุดท้ายคือการสร้างกรณีศึกษาเดียวหรือหลายกรณี ทำให้ได้กรณีที่จะเอียงและอยู่ภายใต้บริบทมากกว่ากรณีที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว การใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบนี้มักจะมีการดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไปพร้อมกันในการวิจัยที่ทำสองแบบไปบรรจบกันแล้วนำผลมาผสมกันเพื่อตรวจสอบกรณีและ/หรือเปรียบเทียบกันหลายกรณีที่ศึกษา

แบบที่สามคือ การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) เป็นการทำการวิจัย ที่ใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมที่นักวิจัยเพิ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลักแบบใดแบบหนึ่งเข้าไปในกรอบทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดแบบการมีส่วนร่วมและ/หรือความเป็นธรรมในสังคม เนื่องจากการออกแบบการวิจัยแบบนี้เป็นการออกแบบที่ซับซ้อนที่กรอบการดำเนินงาน (Frameworks) เหล่านี้จะกระจายไปในการดำเนินการวิจัยแบบผสม กรอบการดำเนินงานที่ว่านี้

อาจเป็น ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist theory) หรือ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงแบบรุนแรง (Radical theory) หรืออาจเป็นทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participatory theory) ที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ของการวิจัยแบบผสม ในภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการนำเอาการออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลักมาใช้ในการออกแบบที่ซับซ้อนแบบทำตามลำดับคือ อาจเริ่มจากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อน แล้วตามด้วยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วทำการตีความหมาย

แบบที่สี่คือ การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) เป็นการทําวิจัย ที่ใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมที่เป็นแกนหลักแบบใดแบบหนึ่งหรือหลายแบบเพิ่มเข้าไป ในขั้นตอนของกระบวนการวิจัยแบบประเมินผล โดยตามปกติจะเน้นไปที่การประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงาน หรือโครงการหรือแผนงาน ดังแสดงในภาพที่ 2 การออกแบบที่ซับซ้อนนี้แสดงให้เห็นถึงการนำเอาการออกแบบที่เป็นแกนหลักมาอยู่ในระเบียบวิธีการวิจัยอีกแบบหนึ่ง แนวทางนี้ตามปกติแล้วจะใช้ในการประเมินผลแผนงาน หรือโครงการโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนา การปรับและการประเมินแผนงาน หรือโครงการ โดยมักจะมีการนำเอาการออกแบบที่เป็นแกนหลักหลายแบบเข้ามาดำเนินการ ตัวอย่าง เช่น ในขั้นตอนแรก นักวิจัยอาจจะเริ่มต้นด้วยการทําวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อประเมินความจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องที่ทำการศึกษาก่อนแล้วต่อมาในขั้นที่สองนำผลของการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นตัวตั้งในการทําการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทำการทดสอบในประชากรกลุ่มใหญ่อันเป็นการประเมินอีกรอบหนึ่งด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ต่อมาในขั้นที่สาม นักวิจัยอาจพัฒนาแผนงานหรือโครงการตามผลการวิจัยทั้งสองขั้นตอน แล้วนำมาตรวจสอบทั้งกระบวนการ และผลลัพธ์โดยใช้การออกแบบการวิจัยที่เป็นแกนหลักแบบทำไปบรรจบกัน กล่าวคือ ในขั้นตอนที่หนึ่ง ใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบการสำรวจ (Exploratory) แล้ว ก้าวไปสู่ขั้นตอนที่สองใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบการอธิบาย (Explanatory) และในขั้นตอนที่สาม ใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบทำไปบรรจบกัน (Convergent)

การนำยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมเจ็ดแบบสู่การปฏิบัติ

ในการนำยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมทั้งเจ็ดรูปแบบไปใช้ในทางปฏิบัตินั้นมีประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้คือ

1. การออกแบบการวิจัยและยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสม ตามที่ได้ศึกษามาข้างต้นจะพบว่า มีคำสองคำที่ใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแบบผสมคือ การออกแบบการวิจัย (Research design) กับยุทธศาสตร์การวิจัย (Research strategy) โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล ได้อธิบายสรุปการออกแบบการวิจัยไว้ว่า “การออกแบบการวิจัยเป็นการจัดทำแผนหรือข้อเสนอที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย อันประกอบด้วยจุดเริ่มต้น ของการวิจัยคือ กระบวนการวิจัย นำไปสู่การกำหนดประเภทของการวิจัยตามตามกระบวนการวิจัย นำไปสู่ การกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยตามประเภทของการวิจัย และก้าวไปสู่การกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งเป็นรายละเอียด หรือระเบียบวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ของกระบวนการในการดำเนินการวิจัยตามยุทธศาสตร์การวิจัย ที่นักวิจัยตัดสินใจเลือกใช้” (Joungtrakul, 2017, p. 175)

ส่วนยุทธศาสตร์การวิจัย คือ “วิธีการที่จะใช้ในการทําวิจัยขึ้นอยู่กับประเภทหรือรูปแบบของการวิจัย ที่เลือกมาอันเป็นผลมาจากการเลือกกระบวนการวิจัยของนักวิจัย” (Joungtrakul, 2017, p. 181) นอกจากนี้ความหมายดังกล่าวข้างต้นแล้วการออกแบบการวิจัยของ Creswell and Plano Clark ในปี 2018 ตามที่เสนอ

ในบทความนี้ยังถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยที่นักวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยและดำเนินการวิจัยของตนได้ นอกจากนี้ยังสามารถมองในมุมมองของยุทธศาสตร์การวิจัยได้อีกด้วยคือ การนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยของตนเอง

2. ลักษณะสำคัญของการวิจัยแบบผสม การวิจัยแบบผสมมีคุณลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปจากการวิจัยแบบอื่น คือ เป็นการวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยแบบปฏิบัตินิยม (Pragmatism) (J. W. Creswell, 2009, p. 6) ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริงเป็นเครื่องมือนำทางการวิจัย โดยมีแนวทางการออกแบบการวิจัยหรือยุทธศาสตร์การวิจัยที่ชัดเจนในบทความนี้ได้แนะนำเสนอไว้เจ็ดรูปแบบตามแนวทางของ Creswell and Plano Clark ปี 2018 ทั้งนี้ Terrell (2012, p. 273) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการวิจัยแบบผสม เป็นการผสมผสานวิธีการวิจัยทั้งสองวิธีคือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การใช้คำถามแบบเปิดและคำถามแบบปิดการใช้ข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นต้น การเก็บข้อมูลสามารถทำได้ทั้งโดยวิธีการทำตามลำดับหรือวิธีการที่เก็บข้อมูลควบคู่กันหรือขนานกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบการออกแบบ การให้ลำดับความสำคัญสามารถให้แก่การเก็บข้อมูลแต่ละแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสามารถให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันได้ นักวิจัยสามารถขยายและทำความเข้าใจโดยการศึกษาจากวิธีหนึ่งไปสู่อีกริธีหนึ่งหรือการยืนยันข้อค้นพบ นักวิจัยสามารถดำเนินการในการสามัญจัดการแบบกว้าง เป็นไปตามวิธีการวิจัยเชิงปริมาณพร้อมทั้งสามารถลงลึกในรายละเอียดเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ การออกแบบอาจจะซับซ้อนโดยมุมมองทางทฤษฎีหรือไม่ก็ได้

ประเด็นที่สำคัญที่นำเสนอขึ้นมาใหม่ของ Creswell and Plano Clark ปี 2018 ก็คือการนำเอาการวิจัยแบบผสมไปใช้ในการทำวิจัยเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมในการออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าโดยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมลงและส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมต่อไปอีกส่วนหนึ่งก็คือ การนำเอาการวิจัยแบบผสมไปดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินผลโดยการออกแบบการวิจัยแบบผสมแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) จะมีส่วนช่วยในการประเมินผลการดำเนินการในโครงการต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

3. มาตรการควบคุมคุณภาพงานวิจัยและจรรยาบรรณนักวิจัย การวิจัยแบบผสมเป็นการวิจัยที่มีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพเชิงปริมาณในเรื่องเดียวกันในโครงการเดียวกันจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในประเด็นการควบคุมคุณภาพของการวิจัยแบบผสม ทั้งนี้เนื่องจากในการวิจัยแต่ละแบบคือการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพมีแนวทางในการควบคุมคุณภาพการวิจัยที่เป็นแบบเฉพาะของแต่ละแบบของการวิจัยอยู่แล้ว (Joungtrakul, Sheehan, Choi, Klinhom, & Lakhanapipat, 2012, unpagged) ในการดำเนินการวิจัยตาม ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมก็จำเป็นต้องใช้แนวทางการควบคุมคุณภาพการวิจัยของ แต่ละแบบด้วยเช่นกัน (Terrell, 2012, p. 274) ในด้านจรรยาบรรณนักวิจัยนั้นจะต้องดำเนินการตามแนวทางจรรยาบรรณนักวิจัย ด้วย (J. Joungtrakul, Sheehan, & Allen, 2011, unpagged) อย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบด้วยสิ่งที่ Terrell (2012, p. 276) ได้นำเสนอไว้กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจะต้องเข้าร่วมโดยสมัครใจ จะต้องมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัยจะต้องเข้าใจว่าตนมีสิทธิ์ที่จะได้รับสำเนารายงานการวิจัยผลการวิจัยหนึ่งฉบับ จะต้องเข้าใจในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยและความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจะต้องได้รับการเคารพ นักวิจัยจะต้องเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดจากการปรากฏตัวของนักวิจัยในสถานที่วิจัยและต้องทำให้มั่นใจได้ว่าสถานที่วิจัยจะไม่ถูกรบกวน

ตลอดการดำเนินการวิจัย จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการระบุและการลบข้างการรับรู้ที่แท้จริงในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยอาจจะมีการใช้ไปในทางที่ผิด ต้องมีการปิดบังโดยถือเป็นการลับอย่างยิ่งในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลและต้องเก็บข้อมูลไว้ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมและสมเหตุสมผล ต้องให้แน่ใจว่าการเขียนรายงานปราศจากความลำเอียงต่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ด้านอายุ (Age) ชนเผ่า (Ethnicity) จุดยืนทางเพศ (Sexual Orientation) เชื้อชาติ (Race) และเพศสภาพ (Gender) เป็นต้น รายละเอียดของการวิจัยจะต้องมีการอธิบายด้วยความระมัดระวังภายในขอบเขตของรายงานตามความเป็นจริงเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้มีโอกาสที่จะใช้ดุลพินิจทางด้านคุณภาพและจรรยาบรรณของการวิจัยด้วยตนเอง

4. ทักษะที่จำเป็นของนักวิจัยในการวิจัยแบบผสม ในการดำเนินการวิจัยแบบผสมนั้นนักวิจัยจำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญอย่างน้อยที่สุดหกประการ (Terrell, 2012, p. 275) ประกอบด้วย ต้องมีความรู้ในวิธีการวิจัยแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ต้องมีความเข้าใจในข้อสมมุติเบื้องต้นที่ใช้ในการวิจัยในแต่ละแบบ ต้องมีความรู้ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการวิเคราะห์และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ต้องมีความสามารถในการตีความหมายของผลการวิจัยจากวิธีการวิจัยที่แตกต่างกัน มีความพร้อมที่จะยอมรับและดำเนินการใช้วิธีการหรือระเบียบวิธีที่มีการตัดสินล่วงหน้าจากการฝึกอบรมหรือฝึกฝนในสาขาวิชาเดิมที่ตนได้รับก่อนหน้านั้น ต้องมีความเข้าใจในความแตกต่างของแต่ละสาขาวิชาผู้ใช้งานวิจัยและความเหมาะสมของการวิจัย ซึ่งการวิจัยแบบผสมเป็นที่ยอมรับได้

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

1. สรุป

การวิจัยแบบผสมเป็นการวิจัยที่นักวิจัยคนหนึ่งหรือหลายคนอาจจะเรียกว่าเป็นทีมนักวิจัยทำการวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งเรื่องเดียวในโครงการวิจัยโครงการใดโครงการหนึ่งโครงการเดียวทำการดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยสองแบบคือ การวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยเรื่องเดียวกันในโครงการวิจัยเดียวกัน การวิจัยแบบผสมที่นำเสนอในบทความนี้เป็นไปตามที่ Creswell and Plano Clark นำเสนอไว้ในปี 2018 โดยมีรูปแบบของการวิจัยแบบผสมจำนวนเจ็ดแบบ ประกอบด้วย แบบตามลำดับอธิบายผล (The explanatory sequential design) แบบตามลำดับสำรวจผล (The exploratory sequential design) และแบบบรรจบกัน (The Convergent design) แบบการทดลองหรือการสอดแทรก (The mixed methods experimental [Intervention] design) แบบกรณีศึกษา (The mixed methods case study design) แบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) และ แบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) แบบของการวิจัยแบบผสมที่น่าจะมีคุณค่าเพิ่มขึ้นมากคือแบบการสร้างความเป็นธรรมในสังคมและแบบการประเมินผล เนื่องจากจะเป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยให้สามารถทำการวิจัยที่ก่อให้เกิดผลดีในการพัฒนาสังคมขึ้นได้ การวิจัยแบบผสมจำเป็นต้องมีมาตรการในการควบคุมคุณภาพหรือความแกร่งทางวิชาการรวมถึงนักวิจัยจะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติในเรื่องจรรยาบรรณนักวิจัยอย่างเคร่งครัดอีกด้วย ในการทำวิจัยแบบผสมนั้นนักวิจัยจำเป็นต้องมีความรู้ประสบการณ์ในการทำวิจัยทั้งสองรูปแบบคือการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเป็นอย่างลึกซึ้งทั้งยังจะต้องทำความเข้าใจในยุทธศาสตร์หรือรูปแบบการวิจัยแบบผสมให้ชัดเจนอีกด้วย

2. การอภิปราย

การวิจัยแบบผสมเป็นการวิจัยที่มีรูปแบบแตกต่างออกไปจากการวิจัยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยมีความคุ้นเคยกันดีคือการวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้เนื่องจากจะต้องมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณในเรื่องเดียวกันในโครงการวิจัยเดียวกันอีกด้วย การวิจัยแบบผสมจึงยังไม่ใช่ที่รับรู้อย่างลึกซึ้งของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยเท่าที่ควรจึงยังมิได้นำเอาการ วิจัยแบบผสมไปใช้อย่างกว้างขวางเท่าที่ควร (Joungtrakul, 2010, p. 583-600) ดังนั้นในการอภิปรายในส่วนนี้จะนำประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมสามประเด็นมาอภิปรายดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ปัญหาการรับรู้เกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยแบบผสมแม้ว่าการวิจัยแบบผสมจะเป็นรูปแบบการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าจะช่วยส่งเสริมให้งานวิจัยมีคุณภาพมีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 10 กลุ่มของการวิจัย (Joungtrakul, 2010, p. 584) อย่างไรก็ตามการวิจัยแบบผสมยังไม่เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางในประเทศไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องขยายการรับรู้เกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมให้กว้างขวางยิ่งขึ้นซึ่งสามารถทำได้ โดยการนำการวิจัยแบบผสมบรรจุเข้าไปในหลักสูตรทั้งระดับต่ำกว่าบัณฑิตศึกษาและบัณฑิตศึกษา ในต่างประเทศก็ได้มีการเรียกร้องให้นำเอาวิจัยแบบผสมเข้าไปบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับต่ำกว่าบัณฑิตศึกษาเช่นกัน (Roberts & Allen, 2019, online) นอกจากนี้ ในการฝึกอบรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคมนักวิจัยสมควรจะได้ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมที่ถูกต้องตามหลักวิชาอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ในส่วนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั้นควรขยายไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำหน้าที่เขียนข้อกำหนด (Terms of Reference : TOR) ในงานวิจัย รวมถึงผู้ที่จะเป็นกรรมการตรวจรับงาน กรรมการกำกับดำเนินการวิจัย ของหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการวิจัยแบบผสมอย่างแท้จริงจึงจะสามารถกำกับการวิจัย และตรวจแก้ไข หรือตรวจรับงานวิจัยแบบผสมได้อย่างถูกต้อง

ประเด็นที่สอง คือการนำการวิจัยแบบผสมไปใช้ดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นในประเทศไทย ในปัจจุบันปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ โดยในปี 2016 ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสูงสุดอันดับสามของโลก (Fernquest, 2016, online) ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมในสังคมได้อย่างทั่วถึงในด้านต่าง ๆ จนในปี 2019 ก็ยังเป็นประเทศหนึ่งที่มีความเหลื่อมล้ำสูงที่สุดในโลก (Jenmana & Gethin, 2019, online) รวมทั้งด้านการศึกษา ก็ยังมีความเหลื่อมล้ำสูงเช่นกัน (Fernquest, 2017, online) การเลือกปฏิบัติยังมีปรากฏอยู่ทั่วไป จึงมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิจัยในประเทศไทยจะได้หันมาสนใจนำการวิจัยแบบผสมแบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) มาใช้ดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นต่อไปอันจะนำความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศไทยต่อไป

ประเด็นที่สาม คือการนำเอาการวิจัยแบบผสมมาใช้ดำเนินการวิจัยเพื่อทำการประเมินผลการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ในปัจจุบันมักจะขาดส่วนสำคัญคือส่วนของการประเมินผล (Rondinelli, 1976) โดยทั่วไปแล้วในการดำเนินโครงการไม่ว่าจะเป็นโครงการใด ๆ ก็ตามจำเป็นจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์แล้วกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น แต่ประเด็นสำคัญก็คือจะอย่างไรจึงจะทราบได้ว่าการดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ ถ้าหากมีการประเมินผลที่สามารถวัดได้และประเมินได้อย่างชัดเจนก็จำเป็นจะต้องอาศัยการวิจัย ดังนั้นข้อเสนอของ Creswell and Plano Clark ปี 2018 ให้นำการวิจัยแบบผสมมาใช้ในการประเมินผลนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล

และน่าสนใจอย่างยิ่งเพราะจะทำให้การประเมินผลมีความชัดเจนและสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนนักวิจัยในประเทศไทยจึงควรสนใจศึกษาและทำความเข้าใจการวิจัยแบบผสมแบบ การประเมินผล (The mixed methods evaluation design) แล้วนำมาใช้ในการดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างกว้างขวางต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

จากการอภิปรายข้างต้นสามารถนำมาเป็นฐานในการนำเสนอข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก เพื่อให้การวิจัยแบบผสมเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางในสังคมไทยจึงสมควรบรรจุวิชาการวิจัยแบบผสมไว้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับและสมควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมการวิจัยแบบผสมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

ประเด็นที่สอง เพื่อให้มีการนำการวิจัยแบบผสมไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างจริงจังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมในสังคม เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรม และอื่น ๆ ควรส่งเสริมโดยกำหนดเป็นข้อบังคับให้ทำการวิจัยแบบผสมแบบมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในสังคม (The mixed methods participatory-social justice design) ที่ได้นำเสนอในบทความนี้ให้เป็นข้อบังคับในการว่าจ้างหรือการให้ทุนการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านความเป็นธรรมในสังคมของประเทศไทยต่อไป

ประเด็นที่สาม ปัญหาสำคัญส่วนหนึ่งของการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนก็คือปัญหาด้านการประเมินผลโครงการเพื่อให้การดำเนินการโครงการต่าง ๆ บรรลุผลตามเป้าหมายสามารถอธิบายได้ หน่วยงานราชการในกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงสมควรกำหนดให้ใช้การวิจัยแบบผสมแบบการประเมินผล (The mixed methods evaluation design) เพื่อส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมินผลโครงการต่าง ๆ ให้ได้ผลออกอย่างชัดเจนเพื่อนำไปเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาต่อยอดให้โครงการประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Cameron, R. (2019). *Mixed Methods Research: Phoenix of the paradigm wars*. Retrieved December 6, 2019, from https://www.anzam.org/wp-content/uploads/pdf-manager/1795_CAMERONROSLYN_260.PDF
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3rd ed.). Los Angeles : SAGE.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks : Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3 ed.). Los Angeles : SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. L. , & Hanson, W. E. (2003). Advanced mixed methods research designs. In A. Tashakkori and C. Teddlie (Ed.), *Handbook on mixed methods in the behavioral and social sciences* (pp. 209-240). Thousand Oaks, CA : Sage Publications.

- Creswell, J.W. , & Plano Clark, V.L. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA : Sage.
- Fernquest, J. (2016). *Thailand third most unequal country in world | Bangkok Post*. Retrieved December 7, 2019, form <https://www.bangkokpost.com/learning/advanced/1147468/thailand-third-most-unequal-country-in-world> (In Thai)
- _____. (2017). *Educational inequality in Thailand: The challenge*. Retrieved December 7, 2019, form <https://www.bangkokpost.com/learning/advanced/1259777/educational-inequality-in-thailand-the-challenge> (In Thai)
- Given, L. M. (2017). It's a New Year...So Let's Stop the Paradigm Wars. *International Journal of Qualitative Methods*, 16, 1-2.
- Jenmana, T. & Gethin. A. (2019). *Extreme Inequality, Democratisation and Class Struggles in Thailand*. Retrieved December 7, 2019, form <https://wid.world/document/extreme-inequality-democratisation-and-class-struggles-in-thailand-wid-world-issue-brief-2019-1/> (In Thai)
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1, 112-133.
- Joungtrakul, J. (2010). *Qualitative Research: A Tool for Knowledge Creation for National Development*. Bangkok : Business Law Center International Company Limited. (in Thai)
- _____. (2017). Research Design in Practice:: A Study from Research Articles in Academic Journal in Thailand (in Thai). *Praewar Kalasin Academic Journal*, 4(2), 172-206.
- Joungtrakul, J., Sheehan, B., & Allen, B. M. (2011). Research Ethics in Practice: A Comparative Study of Qualitative Doctoral Dissertations Submitted to Universities in the USA and Thailand 2001-2010. *AFBE Journal*, 4(3), 437-454.
- Joungtrakul, J., Sheehan, B., Choi, B. M., Klinhom, V., & Lakhanapipat, C. (2012). Rigor in Qualitative Research: A Comparative Study of Qualitative Doctoral Dissertations Submitted to Universities in the USA and Thailand 2001-2010 *AFBE Journal*, 5(2), 113-128.
- Roberts, L. D., & Allen, P. J. (2019). *Frontiers-A Call for the Inclusion of Mixed Methods Research in the Undergraduate Psychology Curriculum*. Retrieved December 5, 2019, form <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2018.02709/full> (In Thai)
- Rondinelli, D. A. (1976). Why development projects fail: problems of project management in developing countries. *Project Management Quarterly*, 7(1), 10-15.
- Terrell, S. R. (2012). Mixed-Methods Research Methodologies. *The Qualitative Report*, 17(1), 254-280.

ผู้เขียนบทความ

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล

ดร.กัญจนวลัย นนทแก้ว แพร์รี่

ศาสตราจารย์พิเศษ ประจำมหาวิทยาลัยฟาร์อีสต์
สาธารณรัฐเกาหลี (ประเทศเกาหลีใต้)

Email: professordrjj@gmail.com

อาจารย์ประจำคณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน
ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย
Email: kanvalai_non@hotmail.com